

בשבת(11).

ורבי אלעזר בן פדת [האמורא] אמר: מתניתין — **רבי אלעזר** בן שמוע [התנא] היא!

דתנן: חלות **דבש שריסקן בערב שבת, ויצאו** מהן מעצמן [יצא] הדבש בשבת, אסור אותו הדבש לאותו שבת באכילה. שגזרו חכמים על משקין שזכו מאליהם בשבת ואסרום באותה שבת, כדי שלא יבואו לסוחטם בשבת.

ורבי אלעזר מתיר. שמאחר ומרוסקין הם קודם השבת, תו ליכא איסור דאורייתא בסחיטתן, ואין איסור סחיטתם אלא מדרבנן. הלכך לא גזרינן בהו שמא יסחוט, ולית בהם איסור "משקין שזבו".

והכי נמי סבר תנא דמתניתין. ומשום הכי לא גזרו בית שמאי בזיתים וענבים המרוסקים קודם השבת.

והוינן בה: **ורבי יוסי ברבי חנינא**, דאוקמא למתניתין כרבי ישמעאל, **מאי טעמא לא אמר כרבי אלעזר**, דמתניתין רבי אלעזר היא?

אמר לך רבי יוסי ברבי חנינא: מרבי אלעזר

הגת דאינן אסורות אלא מדרבנן, ואף אי עביד להו בשבת גופה לא מיחייב חטאת — לא גזרו בהם בערב שבת. וליכא בהם חיוב חטאת, משום דקודם שנותנים אותם תחת הקורה ועיגולי הגת טוחנים ודורכים אותם מעט, ובלאו הקורה נמי יוצאים המשקים מאליהם. ואין טוענין אותן אלא בכדי שיזובו יותר.

והוינן: **מאן** הוא התנא דאית ליה, **דכל מירי דאתי**, שיוצאים ממנו המשקין **ממילא** — **שפיר דמי** ולא גזרו בהם, דכוותיה אזלא מתניתין?

אמר רב יוסי ברבי חנינא: רבי ישמעאל היא.

דתנן: **השום, והבוטר** [ענבים לפני שהבשילן], **והמלילות** [שבליים שלא בשלו כל צרכן], **שרסקן בערב שבת מבעוד יום**, ואחר כך טוענין תחת אבנים בשביל שימשיך המשקה לזוב מהם —

רבי ישמעאל אומר: יגמור משתחשך, שמשאירם תחת האבנים וגומר המשקה לצאת מהם בשבת.

ורבי עקיבא אומר: לא יגמור, שאסור להשאירם שם בכדי שתגמר סחיטתן

לכך פירשו, דבהא פליגי. לרבי עקיבא, אף כשריסקן מבעוד יום, חייב חטאת על המשך סחיטתן בשבת. הלכך אף כשריסקן אסור לשתותן בשבת, משום גזירת "משקין שזבו". שגזרו על משקין היוצאין בשבת מאליהם שאסור לשתותם בשבת. דחיישינן שמא יבא לסחוט בשבת. אבל לרבי ישמעאל, כשרסקן מבעוד יום תו

ענייני השבת כלל, נראה דקודם ג' ימים שרי בכל גוונא. רש"ש.

11. רש"י. ותמהו תוספות על פירוש. דאם כן, אתיא רבי עקיבא כבית שמאי. ועוד קשה, מנא לן דרבי ישמעאל קאי אליבא דבית שמאי? אפשר דכבית הלל סבירא ליה. ומשום כן התיר. ואף דהוי מלאכה מדאורייתא.

ויצאו מהן המשקין בשבת מעצמן — אסורים בשתיה לאותה שבת.

ורבי אלעזר ורבי שמעון מתירין.

הרי להדיא דכל שעומדין המשקים לצאת מאליהם אין חייבים על סחיטתן לרבי אלעזר, ולהכי ליתא בהו גזירת משקין שזבו.

ורבי יוסי בר חנינא דלא מוקי מתניתין כותייהו, היינו משום דהאי ברייתא לא שמיע ליה.

ועתה מבארת הגמרא מהו טעמו של רבי אלעזר [האמורא]:

ורבי אלעזר, דמוקי למתניתין כרבי אלעזר — מאי טעמא לא אמר כרבי יוסי כרבי חנינא דמתניתין כרבי ישמעאל היא?

אמר לך רבי אלעזר: מרבי ישמעאל ליכא ראייה לזיתים וענבים שתחת הקורה, דליכא בהו סחיטה. כי האם לאו אתמר עלה דההיא פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא —

אכתי לא שמעינן דליכא סחיטה מדאורייתא במשקין היוצאים מאליהם. דדוקא התם בדבש, הוא דלא חשיב לה מלאכה אליבא דרבי אלעזר. משום דמעיקרא בעודו בתוך החלות, קרוי הדבש אוכל, ואף לבסוף לאחר יציאתו, עדיין הוא קרוי אוכל. ולא חשיב תולדה דדישה אלא כשמשנתנה שם הדבר על ידי הדישה או הסחיטה. וכגון שמוציא אוכל מפסולת או משקה מאוכל. אבל לא כשמוציא אוכל מתוך אוכל⁽¹⁾.

אבל הכא בזיתים וענבים, מעיקרא בעוד המשקין בתוכם, הרי הם אוכל. והשתא לאחר שזבו, הרי הם משקה. הילכך אית בהו סחיטה מדאורייתא, אף לאחר ריסוקם.

ורבי אלעזר אמר לך, אף דמדבש ליכא ראייה, מכל מקום הא שמעינן ליה לרבי אלעזר להדיא, דאפילו זיתים וענבים נמי שרי, כשריסקן מבעוד יום.

דהא כי אתא רב הושעיא מנהרדעא, אתא וזאייתי מתניתא בידיה.

דתניא: זיתים וענבים שריסקן מערב שבת,

והני דמתניתין, כמחוסרי דיכה הם. ואם כן, אזלא מתניתין כרבי ישמעאל, דאינם אסורים אלא מדרבנן. ולכך לא גזרו בהם בית שמאי מבעוד יום.

1. ולא אוכל גמור הוא קודם הרדיה דאם כן אף בלא ריסוק לא הוי מיחייב. אלא דקרוב הוא לאוכל. כי אף על פי שמעורב הדבש בפסולת, מכל מקום הוא ניכר ומסוים לעצמו. ולא דמי לדש בתבואה שכולה טמונה בתוך הפסולת. ריטב"א. ועויין בשפת אמת.

ליכא בסחיטתן חיוב חטאת. הלכך לא שייכא בהו גזירת משקין שזבו. לפי שלא גזרו אלא במשקין שסחיטתן אסורה מדאורייתא. ושפיר אזלא מתניתין כותייה.

עוד פירשו דלא איירי מתניתין באיסור שתיית המשקים. אלא באם מותר לכתחלה במחוסר שחיקה לגמור בשבת סחיטתו בידיים. לרבי עקיבא במחוסר דיכה איכא איסור דאורייתא, הלכך אף במחוסר שחיקה גזרינן אטו מחוסר דיכה. אבל לרבי ישמעאל, אף במחוסר דיכה אינו אלא מדרבנן. הלכך לא גזרו במחוסר שחיקה, משום דהוי גזירה לגזירה.

בהם. וטעינתם היא דיכתן והיא שחיקתן. ובאלו לא שמעינן לרבי ישמעאל שמתיר.

הילכך הוצרך לאוקמא מתניתין כרבי אלעזר, דמיירי נמי בזיתים וענבים המחוסרין דיכה (4).

שמן המשתיר בזויות בית הכד, שהוא של ה**בדדין** [שניתן להם במתנה על ידי בעל הזיתים], וכן **מחצלות של בדדין** שמכסין הם בהם את הזיתים —

רב אפר לטלטלם בשבת משום מוקצה. שהשמן שתחת הקורה איתקצאי בין השמשות, משום שאין דרך להוריד את הקורה עד שתכלה יציאת השמן (5). וכיון

אמר רבא בר חנינא אמר רבי יוחנן: שלשה מיני מלאכות איכא בסחיטה. א. "ריסוק". ב. "דיכה" שהיא יותר מריסוק. ג. "שחיקה", שהיא יותר מדיכה.

אם רק ריסקן ועדיין הם **מחוסרין דיכה**, (2) **כולי עלמא לא פליגי** דאיכא בהו סחיטה מדאוריתא, ואסור לטוענם מערב שבת תחת הקורה (3).

כי פליגי בזיתים וענבים שכבר נידוכו, ואין **מחוסרין** אלא **שחיקה**. ובאלו מתיר רבי ישמעאל.

וחני, זיתים וענבים דמתניתין, **נמי** — **מחוסרין דיכה דמו**. כי רק ריסוק נעשה

ורבי שמעון. דמהתם מוכח דלאו מחוסרי דיכה נינהו.

ולפי זה מתיישבים דברי הרי"ף, שפסק כרבי יוחנן, דבמחוסרי דיכה כולי עלמא לא פליגי. ומאידך גיסא, פסק כרבי יוסי בר חנינא דמוקי למתניתין כרבי ישמעאל. **פני יהושע**. [ודבריו הם על דרך הרמב"ן שהובאו בהערה קודמת].

4. והעולה מפירוש רש"י ותוספות, דלרבי יוחנן, כל דמחוסר דיכה איסורו מדאורייתא. וממילא גזרינן בטעינתם מערב שבת, וכן אסרינן להו בשבת כשיצאו מאליהם, משום "משקין שזבו".

אבל הרמב"ם בפרק כא משבת הלכה יג, אסר במחוסרי דיכה רק סחיטה בידים. ואילו לענין טעינתן בקורה, לא חילק בין מחוסרי דיכה למחוסרי שחיקה.

ויעויין שם במגיד משנה ובלחם משנה בכיאר שיתתו.

5. רש"י. אבל תוספות מיאנו בזה, וכתבו דלא

2. כן פירש רש"י. וגרס "מחוסרין דיכה הן".

אבל הרמב"ן במלחמת ה' פירש דאין הם מחוסרין דיכה. שהרי אין בהם אלא שתי מלאכות, שהן ריסוק וסחיטה. ומכל מקום כיון שנעשתה בהם בינתים רק מלאכה אחת, מדמינן להו לשום ובוטר, שגם בהם נעשתה רק מלאכה אחת דריסוק, ועדיין הם מחוסרים שתיים, דהיינו דיכה ושחיקה.

ורבי יוסי ברבי חנינא מדמה להו למחוסרי שחיקה, כיון דהם מחוסרין רק מלאכה אחת דסחיטה.

3. וצריך עיון, מנא ליה הך מילתא. והא רבי אלעזר ורבי שמעון סבירי להדיא בכרייתא דלעיל דאף בזיתים וענבים [דמחוסרין דיכה הם] אינו חייב. ואפשר סבירא ליה לרבי ישמעאל כוותייהו.

וצריך לומר בכרייתא דלעיל, דלא פסיקא לן הך מילתא דזיתים וענבים הם מחוסרי דיכה. וקאמר, דמדברי רבי ישמעאל ליכא למשמע למתניתין, משום דאפשר דמחוסרי דיכה הם. ולכן מייתי רבי אלעזר מברייתא דרבי אלעזר

דבין השמשות עדיין אינו יודע מתי יגמור השמן לצאת, אסח דעתיה מיניה [פני יהושע]. והמחצלות, הן מוקצה מחמת מיאוס. [ריטב"א].

ושמואל שרי. משום דלית ליה מוקצה, כמבואר לקמן.

הני כרבי דזוזא [זוג מחצלות, שמכסים בהן את הפרגמטיא של הספינה]⁽⁶⁾, **רב אפר** לטלטלם משום מוקצה, דהא מוקצה מחמת מיאוס הן. **ושמואל שרי**, משום דלית ליה מוקצה, כאמור.

אמר רב נחמן: עז העומדת להשתמש בה **לחלבה** [ולא לשוחטה ולאכול את בשרה], וכן רחל העומדת לגיזתה, ותרנגולת לביצתה, ותורי דרידיא [שורים העומדים לחרישה], ותמרי דעיסקא שאינם עומדים לאוכלם מיד אלא להוליכן למקום אחר לסחורה —

רב אפר את כל אלו בטלטול ביום טוב! שכל שאינם מזומנים מערב יום טוב

להשתמש בהם ביום טוב, אסורים משום מוקצה.

ושמואל אמר: מותר לשוחטן ולאוכלן ביום טוב, ולית ליה איסור מוקצה בכגון דא.

וקמפילגני בפלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון! דרב סבר כרבי יהודה, דאית ליה איסור מוקצה בכל דבר שאינו עומד מערב שבת להשתמש בשבת. ושמואל סבר כרבי שמעון, דלית ליה איסור מוקצה [מלבד באופנים מסוימים שיבוארו בהמשך מסכתין].

יש להדגיש שלא נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון על עצם תקנת איסור מוקצה שהיתה קיימת כבר בזמן שלמה המלך, כן לא נחלקו על איסור מוקצה שגזר נחמיה על הכלים, כמבואר בדף קכג ב.

כל מחלוקתם היא בדברים הראויים לשימוש, בכלים ובאוכלים, אלא שהאדם אינו חושב להשתמש בהם בשבת.

הקורה, אינו אלא משום דטריחא ליה מילתא להסיר הקורה. ולרבי שמעון אינם נעשים מוקצה משום זה. חזון איש סימן מ"א.

עוד כתב שם, דמדברי הרא"ש בריש ביצה מוכח לא כן. אלא שמואל מתיר משום דסבר כרבי שמעון, דלית ליה נולד.

וצריך לומר בשיטתו, דאין השמן נולד גמור כמו "מיא בעיבא". ויעויין עוד בקרבן נתנאל כאן.

6. רש"י. תוספות. והרי"ף כתב דהיינו מחצלות הכרוכות שתיים שתיים ומנחות לסחורה.

חשיב מוקצה. ופירשו דקאי אדלעיל, אשמן שיצא בשבת מתוך הקורה. ואסור משום נולד, דהא בין השמשות לא היה בעולם. וגם אגב הזיתים לא היה מזומן, משום שהזיתים לא היו ראויים לאכילה כל זמן שהיו תחת הקורה. ואף דסמך על זה שזיובו כל השבת, לא מהני סמיכות דעתו בדבר שלא היה כלל בעולם.

וצריך עיון, דאי נולד גמור הוי, לרבי שמעון נמי ליתסר. וכדכתבו התוספות בריש ביצה, דמי גשמים אסורים אף לרבי שמעון משום נולד. משום דמיא בעיבא מיבלע בליעי.

ואפשר דלרבי שמעון סגי במה שהזיתים בעולם. והא דאמרינן דאינם ראויים מחמת

סעודות בכלי אחד, תו לא מצי להוציא עוד בכלי אחר, דהא לאו ככבת אחת דמי.

וחד תלמיד היה מציל מזון הרבה סעודות אף בארבע וחמש מאני! שהיה מקפל את כולן לכלי אחד גדול ומוציאו בפעם אחת(7).

וקמפלגני הני תרי תלמידי כפלוגתא דרבה בר זבדא ורב הונא! דהא מקשינן לקמן מהא דקתני "מצילין" מזון ג' סעודות, אמתניתין דקתני "מצילין" סל מלא ככרות, אפילו יש בו מזון ק' סעודות. ומשני רב הונא כאן בבא להציל בכלי אחד, וכאן בבא לקפל הרבה כלים זה עם זה. וכוותיה סבר האי תלמיד דהוציא רק בכלי אחד. ורבה בר זבדא אין מחלק בהכי אלא בענין אחר. וכוותיה סבר אידך תלמיד.

מתנתנין:

א. אין צולין בשר בצל וביצה קודם השבת, אלא בזמן שיש בו בכדי שיצולו מבעוד יום! אבל אם תגמר צלייתם בשבת, אסור. דחיישינן שמא יחתה בשבת בגחלים למהר צלייתם.

וכן אין נותנין פת לתנור עם חשכה, ולא חררה על גבי גחלים, אלא כדי שיקרמו פניה של הפת והחררה מבעוד יום! ולא שתגמר אפיתן בשבת גופה. משום דחיישינן שמא יחתה.

רבי אליעזר אומר: אין נותנין פת לתנור,

שרבי יהודה מחשיב זאת כהקצאה שמקצה האדם מדעתו, וחלות המוקצה היא מכח ההקצאה של האדם.

ואילו רבי שמעון אינו מחשיב את זה שהאדם אינו חושב להשתמש בדבר בשבת, כהקצאה מדעתו. אבל בדבר שברור שהאדם מקצהו מודה רבי שמעון שחלה ההקצאה, מכח הקצאתו.

ההוא תלמידא דאורי [שהורה] בהרתא דארגיזי [עיר ושמה "חרתא", שבנאה אדם בשם "ארגיזי"], כרבי שמעון, והתיר מוקצה. ושמתיה רב המנונא שגר באותה העיר.

ותמהינן: ואמאי שמתיה? והא כרבי שמעון סבירא לן, ולית לן מוקצה.

ומשנינן: באתריה דרב הוה מקום זה. לפיכך, לא איבעיא ליה למיעבד הכי ולהורות שלא כרב.

קיימא לן: מצילין בשבת אוכלין ומשקין מפני הדליקה. ואף שמדרכבנן אסרו להוציא מרשות היחיד לחצר משותפת, התירו לעשות כן לצורך הצלת מזון לג' סעודות השבת. ותנן לקמן: מצילין סל מלא ככרות, אף על גב שיש בו מאה סעודות. ואף דרק לצורך ג' סעודות התירו, כיון דמציל את כולם בבת אחת מותר אף ביותר מהצורך.

הני תרי תלמידי — חד מציל מן הדליקה יותר מג' סעודות, דוקא כחד מנא! אבל בשני כלים לא הוציא. דכיון שכבר הוציא ג'

7. רש"י. והקשו תוספות, דמסוגיא דהתם מוכח דלא בהכי פליגי. ובמניח הרבה כלים בכלי אחד לכולי עלמא שרי.

ופירשו, דמאן דמתיר בארבע וחמש מני, מתיר אף כשמוציאם בזה אחר זה. דכל שמוציאם לאותה חצר מותר.

אלא בכדי שיקרום הצד התחתון שלה! ובגמרא מפרש לה.

ב. משלשלין את קרבן הפסח בתנור בערב שבת עם חשכה, והוא נצלה והולך בליל שבת! אף דבעלמא אסור לעשות כן, כדשינונו ברישא. וטעמא מבואר בגמרא.

וכן מאחיזין את האור [האש] במדורת בית המוקד שבמקדש, בערב שבת קודם חשיכה! ולא חיישינן שמא יבעירוה הכהנים בשבת.

שלשכה גדולה היתה, והכהנים היו מתחממין שם במדורת אש שהיתה מוסקת תמיד. [והוצרכו לכך מפני שהיו מהלכין יחפין על רצפת השיש של העזרה, כדילפינן, הואיל ורצפה מקודשת וכלי שרת מקודשין — מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו ובין הכלי, אף רצפה לא יהא דבר חוצץ בינו ובינה].

אבל בגבולין אסור לעשות כן. דחיישינן א-כ שמא יגמור הבערתה בשבת. אלא מאחיזין את האש בעצים רק אם יש די זמן בכדי שתאחז האור ברובו של העץ קודם השבת.

רבי יהודה אומר: כפחמין די בכך שתאחז בהם האש בכל שהוא. ואף שאין זמן בכדי שתאחז האש ברובן. כי מאחר ונאחזה בהם

האש בכל שהוא, שוב אין צריך לחתות בהם. שאין דרכם להכבות.

גמרא:

שינונו במשנתנו: אין צולין בשר בצל וביצה, אלא כדי שיצולו מבעוד יום.

והוינן בה: וכמה הוא שיעור הצליה הנצרך להחשיבן כצלויים מבעוד יום?

אמר רבי אלעזר אמר רב: כדי שיצולו מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי.

בן דרוסאי היה לסטים, ובישל את מאכליו שלישי בישול. ומאחר שנצלו בשיעור כזה קודם השבת, שוב מותר להשהותם בשבת כי שוב אין לחשוש שמא יחתה בגחלים⁽¹⁾.

ומוכחינן: איתמר נמי, אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: כל שהוא מבושל בידי ישראל כמאכל בן דרוסאי — שוב אין בו בגמר בישולו על ידי נכרי משום איסור "בישולי נכרים". הרי שלאחר בישול בן דרוסאי חשיב כבר כמבושל. והכא נמי, אין לגזור בו משום שמא יחתה.

תניא: חנניא אומר: כל שהוא מבושל קודם

אבל הרמב"ם פסק כחכמים. ועם זה כתב בפרק ד הלכה טז: אין צולין בשר בצל וביצה על גב האש, אלא כדי שיצולו מבעוד יום, ויהיו ראויים לאכילה. והיינו כמאכל בן דרוסאי. [וכבר הקשה כן הרא"ש לקמן לח ב בסתירת דברי הר"ף]. וגם פסק דין המשנה לגבי פת דסגי שיקרמו פניה, אף דלא הוי כל צרכה. ומבואר מדבריו דמתניתין איירי במונח הבשר ממש על

1. והעולה לכאורה משמעתין, דמתניתין כחנניה היא. אבל לחכמים, כל זמן שלא נתבשל כל צרכו אסור להשהותו. וכן איתא לקמן לז ב, דמסיפא דמתניתין מוכח כן. מדקתני, דפת שכבר קרמו פניה מותר להשהותה, ואף שעדיין לא נאפתה כל צרכה. ומכאן פסקו רש"י ורבינו חננאל שם, כחנניה. דהרי סתם מתניתין כוותיה.